

De weg naar Kaapstad

Ander werk van Abdelkader Benali bij De Arbeiderspers:

Laat het morgen mooi weer zijn (roman)

Marokko door Nederlandse ogen 1605-2005. Verslag van een reis door de tijd (samen met Herman Obdeijn)

Panacee (gedichten)

Berichten uit een belegerde stad (reportage)

Jasser (monoloog)

Feldman en ik (roman)

Marathonloper (roman)

De stem van mijn moeder (roman)

Zandloper (roman)

Abdelkader Benali

De weg naar Kaapstad

Afrika en het WK voetbal in 2010

Het Sporthuis

Uitgeverij De Arbeiderspers/Het Sporthuis
Amsterdam · Antwerpen

Copyright © 2010 Abdelkader Benali

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam. *No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Herengracht 370-372, 1016 CH Amsterdam.*

Omslagontwerp: Woodhouse Productions

Omslagfoto voorplat: © Peter Dench for Football's Hidden Story/Corbis

Omslagfoto's achterplat © 2010 Abdelkader Benali

Fotokaternen © 2010 Abdelkader Benali

ISBN 978 90 295 7210 1 / NUR 301,489

www.arbeiderspers.nl

www.uitgeverijhetsporthuis.nl

www.abdelkaderbenali.nl

Inhoud

Inleiding 7

Ivoorkust 11

In het land van de krokodillen

Mali 49

Voetbal in een eeuwenoude cultuur van maraboets en
zandstormen

Marokko 68

Wachten op Bouderbala

Ghana 90

Niet voor minderjarigen

Zuid-Afrika 108

Zoeken naar Mandela

Inleiding

Dit boek is de weerslag van een reis die ik door Afrika heb gemaakt voor een serie van zes programma's over voetbal op dit continent. Aanleiding was het wereldkampioenschap voetbal dat in 2010 in Zuid-Afrika wordt gehouden. Zou er een bal op de Noord-Afrikaanse kust van Marokko worden gegooid dan zou het geen moeite kosten om die bal door middel van honderdduizenden trappen naar Johannesburg, het zuidelijkste punt van het continent, de plek waar de finale wordt gespeeld, te krijgen. Voetbal is in Afrika meer dan een spel, het is een vervoermiddel voor dromen.

Zoals alle reisverslagen is dit verhaal een weerslag van een avontuur dat geen recht kan doen aan de reis zelf, een reis die begon als een opeenstapeling van afspraken en eindigde als een droom. Wie Afrika wil begrijpen moet reizen want het is het continent van de beweging. Europa is het continent van de stilstand. De Europese geschiedenis werd geschreven in de hoofdsteden, in statische parlementen, achter grote mahoniehouten bureaus – weinig tot niets hoefde van zijn plaats te komen om duizenden kilometers verderop verwoestend effect te hebben. De geschiedenis van Afrika wordt geschreven door reizigers, dolende profeten en oprukkende stammen.

Mijn reis begon in Abidjan, Ivoorkust, waar ik de ouders van de Ivoriaanse stervoetballer Didier Drogba bezocht, en eindigde in Zuid-Afrika, op Robbeneiland, waar een gevangene en een cipier vertelden hoe het voetbal, in gevangenschap, daar in zwang raakte. De

centrale vraag was steeds op welke manier voetbal het leven van de Afrikanen beïnvloedt, ervan uitgaande dat voetbal een andere rol vervult in hun leven dan die van een Feyenoord-supporter. Voetbal is voor Afrikanen wat de musical is voor jongeren met een zekere aanleg voor zingen: een manier om rijk, beroemd en geliefd te worden. Voetbal is in Afrika de musical van het leven, een groot liefdesverhaal met z'n hoogte- en dieptepunten, kwade geesten, donder en bliksem en hartverwarmende personages. De gidsen in dit boek zijn die personages die elk op hun eigen manier iets van hun verlangens en dromen proberen te verwezenlijken via het voetbal. Op de een of andere manier ervoer ik de hele tijd dat het voetbal in Afrika een beetje een ongelukkig huwelijk was. De Afrikaan houdt meer van het voetbal dan het voetbal van hem houdt. Voor voetbal zijn sappige, groene grasvelden nodig die door overvloedige regenval in puike conditie blijven, daarbij geholpen door belijningsapparaten en drainagesystemen. De ideale klimatologische omstandigheden ontbreken in veel van de landen die uitstekende voetballers hebben voortgebracht. De Afrikaanse voetballers uit de Sahellanden die zo voortreffelijk functioneren in de Europese competities komen uit een wereld waar het beetje gras door vee wordt verorberd. Zij spelen op zanderige ondergronden. Deze povere condities hebben hun ontwikkeling niet in de weg gestaan maar het is pas in Europa dat ze, geholpen door de infrastructuur en ambiance, echt uit kunnen groeien tot de professionele voetballers die we elk weekeinde zo bewonderen. Bij het gesprek met Afrikaanse voetballers kwam vroeg of laat de conclusie dat men in Europa niet voetbalde met de voeten maar met het hoofd en dat alleen die Afrikaanse voetballers slaagden die dat 'spelletje met het hoofd' doorhadden. Voor voetbal heb je talent nodig, maar nog meer een bereidheid om te veranderen, om je aan te passen in een systeem dat

de individuele kwaliteiten, de ruwe diamant, bijslijpt totdat er bijna niets meer over lijkt te zijn van die ruwe diamant behalve een piepklein, fonkelend briljantje dat precies in het mechaniek-kunstwerk past dat de coach en het bestuur en de investeerders van de Europese clubs voor ogen staat. Ik gebruik de metafoor van de diamant, zo schaamteloos gewonnen in Afrika, niet zomaar. Mijn reis leidde me langs tientallen ruwe diamanten, briljantjes in de dop, elk met hun eigen verhaal, hun eigen overwinningstrategie die ze me frank en vrij presenteerden. Bij terugkomst in Nederland had ik spijt dat ik niet langer in Afrika was gebleven.

Ivoorkust

In het land van de krokodillen

Er komen vier kopjes koffie op tafel en een Coca-Cola Light. Twee mensen nemen suiker; eentje drinkt zijn koffie zwart. We wachten op Schiphol in een café op onze vlucht naar Afrika. 'Ik heb deze hoed gekocht in de Hartenstraat in Amsterdam. Een grotere hadden ze niet. De verkoper zei dat ik het hoofd heb met de grootste omtrek van de stad,' zegt de producent.

Wij, dat zijn een geluidsman, een cameraman, een producent, zijn assistente en twee presentatoren. Een van die presentatoren ben ik. Begin 2009 werd mij gevraagd of ik dit wilde doen. Samen met voormalig topvoetballer en televisiecommentator Martin de Haan op stap om de grote verhalen van het continent te vertellen. Ik kende Martin de Haan als cultuurfenomeen; rap van tong, flamboyant, humorvol. Nooit echt persoonlijk ontmoet. Een interessante man om het zwarte continent mee uit te kammen. Kriskras reizen door verschillende Afrikaanse landen die mijlenver van elkaar liggen voor wat betreft hun geschiedenis en cultuur en die als enige overeenkomst hebben dat voetbal er een centrale rol speelt. Wie zou daar nee tegen zeggen?

De bewegingen en doelpunten van de Kameroenese speler Roger Milla op het WK van 1990 staan me nog goed bij. Zodra hij scoorde, vloog ik mee de lucht in. Ik hoefde niet lang over mijn beslissing na te denken. En voordat ik het wist had ik koffie gedronken met de producenten, was het brood gebroken en stond ik met een bruine leren tas en een designzonnebril, twee pakjes malariapillen in mijn tas en een shot inenting

in de armen op de luchthaven. Het kan snel gaan als je ja durft te zeggen.

Ik roer de melk door de koffie. Mijn laatste kopje koffie in Europa. Voor mij geen suiker. Onze vlucht wordt omgeroepen, tijd om richting de gate te lopen. We hebben nog snel wat zonnebrillen gekocht, want tegen dat vele zonlicht in Afrika moet je je ogen natuurlijk wel beschermen. 'Maar vergis je niet,' zegt de producent, 'de duisternis valt snel. Vooral rond de evenaar. Vooral rond de evenaar.'

We vliegen via Tripoli in Libië waar bij aankomst de cameraman zijn geluidsapparaat wordt ontnomen door een jongeman van de beveiliging. Geluidsapparaat mag niet mee met de handbagage.

'Maar dat is gevoelige apparatuur,' zegt de geluidsman. De jongen knikt en daarmee wil hij zeggen: 'Ik heb er vandaag voor gekozen dat het me niets interesseert.' Er lopen honderdduizenden van deze jongens in Noord-Afrika rond en we hebben de pech dat hij hier een baan gekregen heeft. Zo'n jongen heeft ons al van verre zien aankomen en besloten dat we er niet zomaar doorheen komen.

De geluidsman kan zijn woede over zoveel onnozele dikdoenerij van de jongen nauwelijks binnenhouden, maar het is beter als hij dat wel doet. Westerse opvliegendheid is een graag geziene houtsoort om in deze streken een vuurtje mee te stoken. De jongen van de beveiliging haalt zijn neus op voor de westerse verontwaardiging en zodra zijn broeder, deze sahbi, er tussenkomt om hem mild te stemmen wordt mij verteld dat geluidsapparatuur in de bagageruimte hoort en zeker niet mee mag als handbagage.

'Dan blijf ik hier,' zegt de geluidsman.

'Wat zei hij?' zegt de jongen.

'Dan blijf ik hier.' De jongen weet hier niets op te zeggen. Deze vorm van westerse halsstarrigheid heeft hij liever niet, al was het maar omdat het de moeilijkste

vorm van verzet is om mee om te gaan.

‘Maar je begrijpt toch,’ zeg ik, ‘dat hij die kostbare, gevoelige apparatuur nooit in de bagageruimte kan laten.’ Het lijkt me beter als ik hem toespreek alsof we gelijkgestemden zijn. Onze zaak is ook zijn zaak.

‘Er kan een bom in zitten.’

‘Er zit geen bom in.’

‘De vorige keer had iemand er handboeien in verstoppt.’ Ik geloof mijn oren niet.

‘Wat zei hij?’ vraagt de cameraman. Ik vertel hem over de handboeien alsof het de normaalste zaak van de wereld is, alsof het echt zou kunnen gebeuren dat mensen handboeien zouden meenemen. Ik vertel dit zo rustig mogelijk zodat ik mezelf niet hoeft op te vreten. De cameraman staat op ontploffen. ‘Kloteland is dit. Levensgevaarlijk om hier over te stappen. Levensgevaarlijk. Ik wist het. Ik wist het. Om het minste of geringste gooien ze je in een cel. Even westerling pesten. Als je ze geld biedt ben je ook de pineut. Ze pakken je op alles.’ De gemoederen lopen aan deze kant hoog op, bij de jongen is er alleen maar de arrogantie van de jeugd die voor het eerst mag proeven hoe hij bij de uitoefening van zijn ambt mensen in verwarring kan brengen. Westerse mensen die met hun arrogante blik, hun arrogante apparatuur en hun arrogante paspoorten even denken zomaar overal doorheen te kunnen lopen. Dit is Afrika. Ik neem het hem niet kwalijk. Ik zou het ook doen als ik zo jong was en in dit land van Khadaffi leefde en op niemand anders dan bezoekers mijn frustratie mocht botvieren. Maar ik wil door. Een Ivoriaan wordt achter onze schouders beledigd en vernederd door douanebeambten. Dat is het voordeel van dit soort landen: je eigen sores worden altijd onmiddellijk gerelativeerd door hen die makkelijker gebroken kunnen worden. Zij die geen westerse paspoorten hebben om op terug te vallen.

‘Hij mag de kabels meenemen,’ zegt de jongen. ‘De rest niet.’

‘Geen sprake van.’ Ik blijf sussen. Het vliegtuig gaat. Martin de Haan komt even kijken, de producent ook. Ze laten ons met rust, want ze weten dat hoe meer aandacht ze de jongen geven, hoe meer hij groeit in zijn lucide dwarsheid. Dan, na aarzelen en talmen, zet hij met een krijtje een kruisje op het apparaat en geeft het uit handen. Maar met tegenzin, alsof een drenkeling met zijn laatste kracht de reddingsboei die hij al die tijd had vastgehouden loslaat. We mogen door. Het Ivoorkust van Didier Drogba wacht op ons.

We reizen naar Ivoorkust omdat het voetbal daar een paar jaar geleden dé manier was om vrede te brengen in het door een burgeroorlog verscheurde land. Didier Drogba speelde daar een grote rol in. Voetbal als smeerolie.

In de vlucht van vier uur naar Abidjan is er tijd om door het boekje met informatie over Ivoorkust als voetballand te bladeren. Het is ook een goede manier om de sores met de douane achter me te laten.

Ivoorkust doet in tegenstelling tot Mali en Marokko wel mee aan het WK en kan in staat worden geacht om potten te breken tegen grote landenteams als Duitsland en Brazilië. In de Afrika Cup die in januari in Angola werd afgewerkt werd dit land als kanshebber gezien, maar opmerkelijk simpel door Algerije uitgeschakeld. Geen goede beurt. De paniek sloeg toe. De critici die zeiden dat het elftal toch een paar jaar te oud is leken gelijk te krijgen.

Wat te vertellen op verjaardagen? Allereerst dit: de onbetwiste topspeler van Ivoorkust is Didier Drogba. Met zo’n naam kun je alleen nog maar voetballer worden, of dichter. Hij speelt voor Chelsea, uit Londen, en kan elke maand een Ferrari kopen – de incunabelen van onze tijd. Ivoorkust heeft het in zich om uit te groeien tot een van de smaakmakers op het WK, als de spelers tenminste hun hoofd erbij houden. Een brede selectie,

gepakt en gemazeld in de Europese competities, staat te trappelen om nog een laatste kunstje op te voeren. En een confrontatie met dit trotse elftal zou ook zeker door de Europese en Zuid-Amerikaanse tegenstanders met lichte onrust tegemoet worden gezien als het team bij de Afrika Cup niet zo door de mand was gevallen.

Vertel op verjaardagen ook dat de spelers een tikkel-tje aan de oude kant zijn. Weid uit over de noodzakelijke wijzigingen die moeten plaatsvinden wil het elftal een kans van slagen maken. Sluit af met te zeggen dat dit alles nog geen reden is om de ploeg te onderschatten.

De bijnaam van Ivoorkust is de Olifanten. Hun coach is een Bosniër, een man die uit een wereld komt waarin naburige volkeren tegenover elkaar kwamen te staan. Ivoorkust lijkt wat dat betreft een klein beetje op die politieke situatie. De burgeroorlog begon nadat in de kazernes de noordelijke officieren in opstand kwamen tegen de zuidelijke legerleiding. Het noorden ligt voor een deel tegen de Sahel aan en kent om die reden een gestage toestroom van arme migranten uit die straatarme moslimregio. Die ingeburgerde groepen vinden dat hun burgerrechten in het aangenomen land met voeten worden getreden. Het zuiden is redelijk welvarend. Cacao, grondstoffen en hout; het is er allemaal. De burgeroorlog was het gevolg van die gespannen economische situatie. De rust is nu weer terug. Alleen maar dankzij de beslissing van Didier Drogba om een voetbalwedstrijd van het nationale elftal in het noorden te laten spelen. Een moedige beslissing van een trotse voetballer.

Als wij aankomen regent het zachtjes. We krijgen in het Ibis Hotel een fles water mee naar de kamer. 'Ik ben in Afrika,' zeg ik zachtjes tegen mezelf, alsof die ik een ander is geworden nu hij hier geland is. De lichte roes van de reiziger die eindelijk zijn voorlopige aankomstplek heeft bereikt, wetende dat er hierna geen

eindoelen meer zijn, alleen maar vertrekposten. De wereld één grote fata morgana waar behoedzaam op af wordt gegaan. Ik ben in Afrika.

Iedereen die voor het eerst in Afrika komt of na een lange afwezigheid weer terugkomt zal het gevoel kennen dat hij door op dit continent te zijn zich in een afgesloten universum bevindt waar niets is zoals het elders is. Een gigantisch continent dat enkel en alleen omdat jij er nu ook bent ineens tot overzichtelijke proporties is teruggebracht. Eenmaal op dit continent is geen land te ver, geen dal te diep of geen klif te hoog. Het ligt allemaal binnen loopafstand.

Ik ben in Abidjan, waar ik nooit zou zijn gekomen als ik dit programma niet mocht maken. Ik kan het zelf nog niet geloven als ik na middernacht in bed lig en de uren overdenk die we op het vliegveld doorbrachten. We zaten tussen de stiekem sigaretten rokende Ivorianen die langzaam stoned werden door de belofte van de thuiskomst. Er ontstond een jolige sfeer onder de thuiskomers die ontaardde in aanstekelijk gelach in een taal die ik niet begreep.

Ik kijk naar de Ivoriaanse televisie waar een Ivoriaanse versie van *Idols* haar apotheose bereikt. Een mooi meisje wint het van een nog mooier meisje. Het Frans van de presentator rolt met dikke r's en romige klinkers van de tong. Ik inspecteer de ruimte. Alles lijkt voor mijn ogen te trillen. Eenvoudige hotelkamers die zoveel avontuur uitademen zijn schaars en moeten gekoesterd worden.

'Je moet in Afrika minstens één pak bij je hebben,' zegt de producent bij het ontbijt. Mijn eerste nacht verliep in volstreckte rust. Alle leden van het team zitten al aan de ontbijttafel; een tafel verderop zitten Indonesische mannen die hier voor een werkproject zijn. De producent heeft dat ook in Nederland al gezegd en daarom heb ik twee pakken meegenomen. Zijn tropenhelm ligt

bij hem op tafel, rustig te wachten om weer opgepakt te worden. 'Moet ik voor het interview met Kuyo Tea een pak aan?'

'In Afrika wordt aangeraden bij ontmoetingen met hoogwaardigheidsbekleders een pak aan te trekken,' zegt de producent alsof hij een college over de geschiedenis en het belang van het pak in Afrika geeft. Hij praat zijn eitje op het sneetje brood.

'Dan trek ik maar een pak aan.' De producent lacht. 'In Afrika helpt het zeker, zo'n pak. Het breekt het ijs. Het geeft vertrouwen. Een pak doet wonderen.' We hebben oranje dassen mee. Dat was mijn idee. Stom idee, als ik er nu over nadenk. 'Oranje dassen bij een blauw overhemd om te accentueren dat we uit Nederland komen,' zeg ik. 'Een goed idee,' zegt de producent. Martin de Haan zegt niets. Hij vindt het geen bijzonder idee. De cameraman vindt het wel wat. Ik heb de jongens van de laundry gevraagd om mijn overhemden te strijken.

Over een uurtje worden we door het busje opgepikt voor ons eerste gesprek. Samen met Martin de Haan loop ik een rondje door de wijk waar het hotel staat. In een overdekt marktje wordt vis gebakken. Een meisje in een rood pak en op hoge hakken deelt op straat folders uit van een kliniek voor plastische chirurgie waar aan werkelijk elk menselijk ongemak met wat medicinale ingrepen een einde kan worden gemaakt. Op de achtergrond licht de kachelpijp van de kathedraal op. Relict uit de tijd dat Ivoorkust in de greep van het Afrikaanse modernisme was. 'Trek jij je pak aan?' vraag ik Martin de Haan. Hij geeft geen antwoord.

Op weg naar mijn kamer haal ik mijn overhemden op en kies ervoor om het meest blauwe overhemd aan te trekken. Het is vochtig buiten, we staan te wachten op het busje van de chauffeur. De fixer, de jongen die alles regelt, gaat mee. Er is opwinding. We gaan Afrika veroveren in pak en met stroopwafels. 'Vinden ze altijd

leuk en attent, de mensen hier,' zegt de producent. Hij heeft de tropenhelm op zijn hoofd gezet. Hij ziet eruit als een westerling in Afrika. Helemaal af. Het begint te regenen. Martin de Haan rookt een sigaret. Nog een. Zenuwen. Het pak staat hem goed. We stappen in het busje en beginnen aan een zoektocht naar het huis van de eerste gast in ons programma. Hij is de man die ons zal vertellen hoe voetbal in Ivoorkust vrede bracht en een einde maakte aan de burgeroorlog.

Kuyo Tea

Alles wordt kletsnat in Abidjan vandaag. Warm en vochtig, alsof gigantische olifanten een fijne föhn over de stad uitblazen. Het wollen pak zit te strak. Een knoopje van het overhemd los, het kan straks, als de camera draait, weer dicht. Ik heb mijn oranje das op de hotelkamer gelaten. Toch niet zo'n goed idee. Een paar minuten lang stond ik met de das vertwijfeld in de spiegel te kijken of ik 'm wel of niet om moest doen. Bij de geringste twijfel niet doen. Ik luister naar mijn instinct.

Voor het huis van Kuyo staan twee soldaten. Die geven een teken dat we naar binnen mogen rijden. Dikke zwarte jeeps staan zij aan zij voor de garage. Over de bungalow is een web van stalen rolluiken neergedaald. Geen Kuyo Tea te bekennen. We kijken door de stalen spijlen naar binnen en zien een keyboard staan. 'Hij heeft een leuke avond gehad,' zegt Martin de Haan. 'Meneer slaapt nog.' Net als we denken dat hij niet meer komt opdagen staat hij voor onze neus. Kuyo Tea. Enchanté. Hij maakte geen slaperige indruk. Integendeel, bij het gewaarworden van een drenkeling zou hij nog voordat iemand iets in de gaten had zijn weg naar het slachtoffer hebben gevonden. Topfit, deze man. Rond gezicht, hagelwitte tanden en kinderlijke ogen – o, die kinderlijke ogen die maar niet ophouden

met stralen – werkelijk vereerd is hij dat we hem komen opzoeken. En werkelijk ingetogen ook dat hij ons kan ontvangen en als gastheer kan optreden.

Kuyo Tea is een grote, aantrekkelijke man zoals Afrikaanse mannen aantrekkelijk kunnen zijn. Een man die lekker in zijn vel zit. Hij straalt transparantie uit. Welwillendheid. Verlichting. Of hij hier speciale oefeningen voor doet of dat hij het aan zijn positie te danken heeft, kan ik niet zien. We lopen achter hem aan zijn huis in met een goed gevoel, alsof we daarbinnen geïnitieerd gaan worden in het grote geheim van het Afrikaanse voetbal. Het is altijd prettig de indruk te hebben dat iemand, een volstreckte vreemdeling, spontaan de kwaliteit en behoefte van je verlangen voorvoelt. Na een paar minuten mogen we al aan de beker zitten die hij de week ervoor met zijn team heeft gewonnen. ‘Afrique Sport is een grote speler aan het worden in de Ivoriaanse competitie. De club heeft natuurlijk een goede leiding nodig. Een sterke leiding. Geen metafysisch gedoe. Daar is het de tijd niet meer voor.’

Onze komst doet hem goed. Hij is de rechterhand van de president, zijn naaste adviseur, en sportief directeur van een van de beste clubs van Ivoorkust, Afrique Sport. Kuyo Tea. Een club, zo herhaalt hij bijna tien keer, die de afgelopen week de nationale voetbalbeker heeft gewonnen. Hij vertelt het met de professionele achteloosheid van de manager voor wie dit slechts het begin is, een eerste trede op het pad van het succes, maar toch een belangrijke eerste trede.

Op elke vraag die we stellen komt een uitgebreid, nauwkeurig geformuleerd antwoord. Zijn affiniteit met voetbal is een natuurlijke. Hij heeft nog als jongeman in de lagere regionen van het Franse voetbal gespeeld. We roepen allemaal net wat enthousiaster dan we echt menen, maar aan beleefdheid is nog nooit iemand

gestorven, dat dat toch prachtig is. Hij groeit bij zoveel waardering van tot voor kort onbekende vreemden. Het mocht geen naam hebben.

‘Wat was uw positie,’ vraagt Martin de Haan.

‘Verdediger,’ zegt hij.

‘Natuurlijk,’ zegt Martin de Haan.

Kuyo Tea is niet alleen vanwege het sportieve aspect een belangrijke gast voor ons. Met zijn netwerk en contacten kan hij ons wellicht met de president in contact brengen en ons aan interessante mensen voorstellen.

Kuyo Tea is het type man dat uitstraalt dat hij zijn plaats in de wereld, en daarmee bedoelt hij niet zijn stad maar de hele wereld, geheel op eigen kracht heeft veroverd. Het type man dat ik om zijn zelfverzekerdheid over dat succes benijd. Het schrijverschap ontstaat onder zulke grillige omstandigheden dat een eenmaal geschreven boek nooit een garantie kan zijn voor een geslaagd volgende. Een man om goed naar te kijken, deze Kuyo Tea. Hij weet het en laat het gebeuren.

Wat hij hier bereikt heeft zou hij, met een beetje geluk, op andere plekken ook bereikt hebben, alleen met nog meer succes. Dit hier is slechts het begin. Bij Kuyo Tea zal dit in onze ontmoetingen een terugkerend thema blijken, hij houdt niet op te herhalen dat dit alles, de staat waarin hij en zijn club zich bevinden, pas het begin is. Hij ziet achter de horizon, waar anderen alleen heuvels en hooggebergten zien, nog meer horizonten. Voor ons, zo benadrukt hij, moet Ivoorkust ook een land zonder barrières zijn. Hij wil zijn zoals alles in Afrika zou moeten zijn. We doen de ontmoeting opnieuw met een camera erbij, net zo nonchalant.

Als de camera op hem gericht staat gebeurt er niets met hem, het lijkt wel alsof hij de camera als vanzelfsprekend beschouwt. Dat is verheugend. Hij heeft talent. Hij verandert zijn toon niet, hij maakt zich niet groter en toont ook geen walging rond de mondhoe-

ken voor dat statische ding – hij blijft zichzelf. Dit zal niet de eerste keer zijn dat ik een Afrikaanse man interview die op geen enkele manier laat blijken aangedaan, verontrust of ongemakkelijk te zijn in de buurt van de camera. Ze verwelkomen het oog zoals het kind de moedertepel.

Zijn betogen zijn doorspekt met formuleringen die uit een handboek van de Verlichting komen. Hij hangt de rationalist uit. Later zal blijken dat hij ervan houdt om zijn rationalisme een zweem van spiritualiteit mee te geven. Dat leidt ertoe dat sommige van zijn zinnen klinken als esoterische cirkelredeneringen. Ik hoor de echo van Voltaire, Descartes, Hume. Ik vraag hem naar het gedrag van supporters in dit land die bijgelovig zijn. Waarzeggers en wijze mannen worden erbij gehaald om de stand van de sterren voor de clubs te duiden. Wat vindt hij daarvan? Er gaat een siddering van genot over mijn rug als ik deze grote, sterke man hoor zeggen dat er door de supporters niet naar metafysische verklaringen moet worden gezocht. Autoriteit, overzicht, stelligheid straalt hij uit. Met bijgeloof moet net als met malaria, ondervoeding en slechte knieën korte metten worden gemaakt. Hij refereert aan de klacht van supporters dat de club altijd verliest wanneer er in het rood wordt gespeeld. Kuyo veegt deze bijgelovige redentie van tafel met een paar welgerichte zinnen. Dit zijn de nieuwe leiders van Afrika; met hun rug naar het bijgeloof, met hun neus naar de klare lijn van Leonardo da Vinci, de zwaartekrachtwetten van Newton en de geest van Hegel. Alleen het hier en nu telt. Verder kijken, speculeren, is nutteloos. Terwijl hij praat gebeurt er iets wat mijn hart verwarmt. Hij gelooft met deze toehoorders erbij dat zijn woorden ook de kracht hebben om de werkelijkheid naar hun hand te zetten. Als hij dit allemaal zo goed en helder en analytisch uitlegt, met een conclusie er gratis en voor niks bij, dan is het nog maar een kwestie van tijd

voordat ook in de werkelijkheid zelf, dus hier om de hoek, de verandering intreedt. Met zijn zelfontwikkelde vermogen om toegankelijk te zijn stelt hij ons in staat een positief oordeel over hem te vellen.

Kuyo vindt ons belangrijk omdat wij hem in staat stellen zichzelf belangrijk te vinden en datgene te doen wat hij het liefst doet: zijn actieradius en charme in dienst stellen van een groot gebied, dat reikt tot in Europa. Ajax, wellicht. Waarom niet? Hij voelt zich aangetrokken tot Martin de Haan; ik merk dat in de kleine bewegingen die hij maakt. Hij spreekt tegen Martin de Haan met een zeker gemak, het gemak van iemand die altijd op zoek is naar een gelijke en bij gebrek aan een gelijke de ander tot zijn gelijke maakt. Martin de Haan is een voetballer met reputatie, een voetballer van Ajax, een ster. En, zoals het onder gelijken gewoon is, in staat om hem verder te brengen.

Met mij, de schrijver, werkt het anders. Kuyo praat met mij, maar kijkt me nauwelijks aan. Er is een discussie, maar die wordt geen gesprek. De wereld van het voetbal draait niet om dialoog, hij draait om handel. Een voetballer hoeft niet te praten, zijn benen spreken; een voetballer kan in zijn carrière tien zinnen spreken, dat is genoeg, misschien zelfs al te veel. We zijn als bepoederde, hoffelijke bezoekers in een Parijse salon die elkaar door de dikte van de pancake heen nauwelijks zien. Zou het Kuyo echter lukken een deal te sluiten met Martin de Haan, dan zou hij voelen dat er hoop gloort en dat zou hem gelukkig als een kind maken. Eindelijk zou hij het gevoel hebben iets gepresteerd te hebben dat alleen maar door hem en door hem alleen gerealiseerd had kunnen worden. Hij zou zich geen sportief directeur voelen of adviseur van de president. Hij zou zich een artiest voelen. Een autonoom kunstenaar.

Kuyo Tea is, als gezegd, adviseur van de president, maar wat dat inhoudt blijft vaag, waarschijnlijk omdat

het adviseurschap van een president iets ongrijpbaars is. De kracht van dat adviseurschap zit hem in zijn vaagheid. Wat hij adviseert blijft verborgen achter de dikke, fluwelen gordijnen van de macht. De huidige president van Ivoorkust, Bagbo, is een handige, sluwe leider, afkomstig uit een kleine stam waardoor hij, dankzij zijn bescheiden afkomst, het precaire machts-evenwicht tussen de grote stammen op geen enkele manier in gevaar kan brengen.

Bagbo was gisteravond op televisie met een toespraak tot het volk. Ik weet niet of Kuyo Tea aan die lezing heeft bijgedragen. Hier krijgen mensen titels om hun ware titel te verbergen. Stam en affiliatie met families is oneindig veel belangrijker. Je hebt een cv omdat het zo hoort, omdat het Westen iets heeft gebracht wat status-verhogend is en de Afrikaan past: het idee dat elk mens een optelsom is van prestaties, van titels, namen en achtergronden. Niet gek ook dat de Rotary Club en de Lions Club, in Europa gezelligheidsverenigingen voor chique zakenmannen en -vrouwen die met elkaar een keer in de maand het glas willen heffen, hier zo'n groot succes zijn. Elke stad die we binnenrijden wordt voorafgegaan door een welkomstbord van de Lions Club, dat seculiere, westerse stamverband. De navelstreng met de regio, het dorp, wordt nooit verbroken. Over een paar dagen reist Kuyo Tea met de president naar Marokko. Vandaag echter neemt hij ons mee in zijn zwarte, zware jeep naar het noorden van het land waar een benefiet-wedstrijd plaatsvindt. Zijn assistent neemt naast hem plaats. Wij gaan achterin zitten. Ons achterwerk zakt weg in het dikke leer. Bij de autodealer werd meteen maar de luxevariant van deze bak opgehaald.

‘Het is maar een kort ritje,’ zegt Kuyo Tea, maar anderhalf uur later, zwalkend en stuiterend over de weg, zijn we er nog steeds niet. Langs de weg houdt iemand een gigantisch knaagdier, type rat, omhoog. ‘Lokale lekkernij.’ Hij knoopt aan het begin van de rit

een gesprekje aan met Martin de Haan over Ajax.

‘Onze club is zeer geïnteresseerd in samenwerking.’ Martin de Haan reageert met beleefdheden die moeten maskeren dat hij geen enkele functie heeft bij Ajax. ‘Mijn vrouw kan uitstekend scouten,’ zegt hij tegen me. ‘Ik weet daar niets van.’ Kuyo Tea interpreteert de beleefdheden als een aansporing nog wat dieper in te gaan op de mogelijke samenwerking met Ajax.

‘Uitwisseling en verregaande contacten zouden zeker in het voordeel zijn van beide clubs.’ Martin de Haan kijkt naar buiten. Kilometers gaan voorbij zonder dat er mensen langs de weg staan. Hij gromt. Martin de Haan gromt altijd als iets hem niet zint. Dat grommen is als het overgaan van een klok, waar opeens hard op geslagen wordt om aan te geven dat het tijd is om wakker te worden. ‘Toch?’ voegt Kuyo Tea eraan toe.

‘Ajax had een voetbalschool in Ghana,’ zegt Martin de Haan. Nu de eerste tactiek, beleefdheid, is uitgewerkt wordt het tijd voor wat substantiële opvulling van de ruimte.

‘Daar hebben we over gehoord. Ze waren daar zeer tevreden over de samenwerking.’

‘Waarom begint hij steeds over Ajax,’ vraag ik Martin de Haan.

‘Ze denken dat we scouts zijn. Dat we hier gekomen zijn om te filmen en talenten op te sporen.’

‘Waarom zouden ze dat denken?’ Daar heeft Martin de Haan geen antwoord op.

‘Ik denk dat wij in Ivoorkust dezelfde faciliteiten kunnen bieden als in Ghana,’ interrumpeert Kuyo Tea ons crisioverleg.

En zo zijn we weer terug bij af – sneller dan gedacht. Als er nu een jochie met een reusachtige rat in zijn hand langs de weg zou staan dan zou dat een uitstekende afleiding zijn. Het viel me op dat Kuyo Tea bij het zien van die rat eerder op de weg heel enthousiast reageerde.